

Уразова Г. О.,

кандидат юридичних наук, асистент
кафедри цивільного права № 1 Націо-
нального юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВІДМОВИ ВІД ДОГОВІРНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЛЯ ТРЕТІХ ОСІБ

Відповідно до ч. 3 ст. 651 ЦК України у разі односторонньої відмови від договору у повному обсязі або частково, якщо право на таку відмову встановлено договором або законом, договір є відповідно розірваним або зміненим. Отже, основний наслідок відмови від договірного зобов'язання полягає у його зміні чи припиненні. Проте постає питання чи має наслідки така відмова для третіх осіб, зокрема, у разі укладення субдоговору, адже в главі 53 ЦК України воно не врегульовано. Між тим Цивільний кодекс у Підрозділі 1 «Договірні зобов'язання» містить велику кількість подібних правових конструкцій, зокрема, піднайм (ст. 774 ЦК

України), піднайм житла (ст. 823 ЦК України), субпідряд (ст. 838 ЦК України), субкомісія (ст. 1015 ЦК України), субконцесія (ст. 1119 ЦК України).

Вважаємо за необхідне розглянути окремі види договірних зобов'язань, які передбачають можливість укладення субдоговору, встановити правовий зв'язок між договором та субдоговором, задля з'ясування наслідків односторонньої відмови від договірного зобов'язання для субдоговору.

Прикладом може слугувати договір найму (оренди), та, відповідно, договір піднайму (ст. 774 ЦК України). Так, відмова наймодавця від договору найму, зокрема, на підставі того, що наймач не вносить плату за користування річчю протягом трьох місяців підряд (ч.1 ст. 782 ЦК України) або в іншому випадку передбаченому у договорі, має наслідком його припинення. Вважаємо, що договір піднайму (суборенди) також буде припинений, оскільки ці договори пов'язані між собою як первинний і похідний (додатковий), у силу чого договір піднайму залежить від договору найму [1, с. 409]. По-перше, на укладення договору піднайму, за загальним правилом, потрібна згода наймодавця, тому у випадку припинення договору найму через його односторонню відмову від нього, воля наймодавця змінюється, що повинно мати відображення й на договорі піднайму, по-друге, законодавець встановлює, що до договору піднайму застосовуються положення про договір найму (ч. 3 ст. 774 ЦК України), тобто припинення договору найму через односторонню відмову наймодавця від нього поширюється і на договір піднайму.

Інший приклад. Договір комісії може бути припинений через односторонню відмову від нього комітента (ч.1 ст. 1025 ЦК України) або комісіонера (ч.1 ст.1026 ЦК України). Договір субкомісії укладається комісіонером, як правило, за згодою комітента і комісіонер залишається відповідальним за дії субкомісіонера перед комітентом (ст. 1015 ЦК України). З цього випливає, що договір субкомісії спрямований на виконання договору комісії, що також свідчить про їх взаємопов'язаність. Крім того, в науці зазначається, що похідний характер субдоговору обумовлений, зокрема, тим, що об'єкт основного договору та субдоговору повністю або частково співпадають[2, с. 14]. Тому припинення договору комісії також матиме наслідком припинення й договору субкомісії, оскільки зникає його мета, тобто підстава (causa) договору субкомісії з якою він укладався, тому не може бути досягнутий і правовий результат цього договору.

Стосовно договору комерційної концесії, то одностороння відмова праволодільця від нього, якщо він безстроковий, також має наслідком його припинення (ч.1 ст. 1126 ЦК України). У випадку укладення договору субконцесії, на нього також поширюється такий правовий наслідок, оскільки право користування комплексом прав або частиною комплексу прав, які надав користувач субкористувачу припиняються, внаслідок односторонньої відмови від договору комерційної концесії праволодільця, тобто припиняє існування предмет договору субконцесії.

Правові наслідки односторонньої відмови від договору підряду для субпідрядників необхідно визначати, враховуючи вид відмови від договору підряду залежно від існування певних обставин її здійснення [3, с. 9]. Так, якщо замовник до виконання зобов'язання підрядником в повному обсязі вчиняє безумовну односторонню відмову від договору, то договір підряду та субпідряду припиняються, оскільки останній укладається з метою виконання обов'язку підрядника за договором підряду. При цьому замовник повинен відшкодувати завдані збитки підряднику і виконати підрядникові плату за виконану частину роботи. Оскільки замовник і субпідрядник не мають права пред'являти один одному вимоги, генеральний підрядник, між іншим, має здійснити відповідні розрахунки за виконану частину роботи і відшкодувати збитки субпідряднику.

Якщо одностороння відмова вчиняється через порушення умов договору підряду, то договір підряду припиняється не залежно від того, чия вина в порушенні цього договору, підрядника чи субпідрядника, оскільки підрядник залишається відповідальним перед замовником. Договір субпідряду також має припинитися, але можливість отримати відшкодування збитків та оплати за виконану частину роботи залежить від того, хто винен в його порушенні (підрядник чи субпідрядник). Якщо – субпідрядник, то він не має права вимагати від підрядника відшкодування йому збитків та оплати виконаної частини роботи, натомість у випадку порушення договору підрядником, субпідрядник може вимагати від нього відшкодування збитків та оплати за виконану частину роботи.

Таким чином, з вищенаведеного аналізу випливає, що субдоговір є похідним від основного договору, відтак наслідки односторонньої відмови від основного договірного зобов'язання, його припинення або зміна, поширюються й на субдоговір. Залежно від виду договірного зобов'язання можуть виникати й інші наслідки (відшкодування збитків,

здійснення виплат) як для сторін основного договірною зобов'язання так й для похідного, які обумовленні односторонньою відмовою від договору.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т. 8: Договори про передачу майна у власність та користування / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: ФО-П Лисяк Л. С., 2013 – 672 с.;
2. Муртазін А. І. Субдоговір як форма участі третьої особи у зобов'язанні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. І. Муртазін – Казань, 2010. – 24 с.
3. Уразова Г. О. Категорія відмови в цивільному праві України [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. О. Уразова – Харків, 2015. – 21 с.